

У НОВОМ САДУ У НЕДЕЉУ, 2. ДЕЦЕМБРА 1901.

ГОД. XXVI.

ПОЗОРИШТЕ

БРОЈ 33

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Излази за време бављења позоришне дружине у Н. Саду свака о дану сваке представе, иначе сваког месеца по један пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 80 п. а за страну 1. кр. 20 п. месечно. —

ТВОРИЈА МОДЕРНЕ ДРАМЕ.

Написао Макс Буркхард, преводи А. Лукић.

(Наставак.)

Али је нова, натуралистична уметничка теорија, и унутарњи строј драме учинила предметом своје пажње и постулата. Пре свега развио се фини укус за све шаблонске сцене, а нарочито за шаблонско изложење лица. Пређе, кад је песнику требао какав човек на позорници, он га је просто пустио да се појави те је био ту; а је ли баш било потребно, да се тада јави, о том се нико није бринуо. Као што сликари и њихова публика пређе нису имали смисла за перспективу, нити за утешај ваздуха на изглед предмета: тако ни песници заједно са позоришном публиком нису осећали немогућности, која је била у томе, да се лица баш онда појављују, кад су преко потреба, или да се лица, која су у првом чину била заједно у Бечу или у Берлину, у последњем чину посве случајно, без претходног договора, нађу у каквој америчкој дивљини или иначе где год. Али је публика мало по мало дошла до тог осећања, а они драматичари, у којих га није било, морали су то кад што скупо плаћати. Кад је н. пр. Вилбрантов „Бернхард Ленц“ даван у дворском позоришту, осећања тог већ је било у публике, ако га није било у песника. У овом се комаду наиме дешава оно, што сам примера ради навео, да се лица првог чина мањом случајно састају у некој прериској крчми. Већ ово је запело за очи гледалаца; а кад се у последњем чину читаво друштво опет случајно, један по један састало у једној одаји у Њујорку, публика се разбеси. Куцање на врата ове чудновате одаје свакоме је значило,

да ће сада ући и екс-љубавница главног јунака, Сара Роландова, зато сви изутише име глумице, која ју је приказивала. Данас се од драматичара тражи, да мотивише долазак лица, и то унутарњошћу к' мада, а не пуким случајем, тако, да се не опази намерност и извешташеност.

Према овоме отпадају дакле сва она шаблонска привидна мотивисања, с каквима смо се пређе сусретали готово у сваком конверсационом комаду. Него сад морам ићи, — рекла би просто тетка, кад би се приближило време љубавном састанку њене сестричине. За што „мора ићи“, нико није питао, а песник је све и сва од своје стране учинио, не би ли досадна тетка сама рекла да мора одлазити — та за бога, и онако то она најбоље зна а другог се не тиче. А ако је доцније тетка опет била потребна, а песник није имао кад да пошаље по њу или да претвори призор у њен стан: онда јеово било, да једно од лица рекне: „Али, ево тетке, где сама долази“ — и тетка би доиста дошла, што је тадајој немисленој публици било таман колико треба, да се појава тетке објасни. Кад се на позорници нико није чудио доласку тетчину, к'о зашто да се чуди публика?

У овом правцу дакле, данас је много теже бити „песник“. У опће је теорија натурализма томе допринела, да се песник психолошки задубљује, унутарње, душевно стање индивидуа анализе и читав нам душевни процес изложи, пре но што и једно лице отпочне какву одређену радњу.

Од драматике радња постала је дра-

матик и психичких еволуција. Уз то се модерна драматика одрекла главног средства, којим се служила пређашња драматика, кад је хтела да саопћи публици унутарње душевне покрете, а то је монолог.

Теорија модерне драме са свим је одбацила монолог из разлога, што у истини ниједан човек самом себи не држи говоре. Може бити, да се у борби против монолога неко време претеривало, али се пређе још већма претеривало у употреби монолога. Некада није било ни мало зазорно, да овај или онај глумац исприча публици читаву предисторију комада у облику монолога. Треба се само сетити н. пр. „Магнетичких кура“ од Хаклендера.

Па тако чини и сам Шекспир! У „Ричарду III.“ јавља се Глостер у некој лондонској улици, представља се и прича публици, шта се дододило и каква је ситуација сада. Затим описује самог себе и обавештава публику о свом карактеру:

„Неподобан, дакле, за љубав,
Друштво, разговор,
Ево ме, да будем зликовац“ и т. д.

Ричарду Глостеру је за време трулог мира досадно, па неподобан будући за љубав, он тражи кавге. Али никако није исти-

на, да неко срачујено „предузима“, да ће из досаде „бити зликовац“. А најмање ће стати на сред лондонске улице, да искаже гласно, што мисли.

Модерна теорија драме дакле, неко време строго је прогонила сваки монолог, а дозволила га је само тамо, где је било доиста потребно, да се човек сам са собом гласно разговара. Можда би се могло рећи, да и овде ваља допустити извесну конвенцију: „ако је само вероватно, да неки човек сада ове мисли у оваквом облику премишиља, онда га оставимо, да говори на глас“! А кад човек гласно мисли, мањом друкче мисли, него кад у себи мисли, отуда ако се на позорници чисто унутарње мишљење изражава говором, онда је тиме учињена погрешка, не зато, што је у опште употребљен глас, него зато, што говор није кадар бити веран тумач чисто психолошког процеса мишљења. Отуда све што се пређе олако цигло јединим монологом могло саопћити слушаоцима, било о догађају, било о намерама, или о унутарњим психичким покретима: модерни драматичар покушава да то разложи у дијалоге, али тако, да му се намера не прорви, него да и дијалог неусиљено пристаје у оквир целине.

(Наставиће се.)

ИСТИКИ.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Епидемија“, драма у четири чина, од М. И. Расудова, с руског превела Зорка Добриновића.)

За последњих се десетак година репертоар нашег народног позоришта обогатио са неколико дела из руске драмске књижевности. Но у претежној, скоро несразмерној већини била је ту до сад лакрија. С те стране и „Зец“ и „Чикина кућа“ и „Двеста хиљада“ и „Као пиле у кучинама“ а с друге стране, са серијозне, само „Окови“ и „Самртина замак“. Сад је та друга страна стекла појачицу у „Епидемији“ М. И. Расудова а у преводу вредне Зорке Добриновиће, која је овом својом најновијом пресадом с ру-

ског добила рекорд према тројици мушкараца, и према Глишићу са две, и према Јанку Веселиновићу и Ст. Живковићу са по једном. Није у рачун узет овде Паљмов „Наш пријатељ Некљујев“ у преводу Славка Милетића, ни Грибоједовљево „Горе отъ ума“, по преводиоцу А. Сандићу „Ко много зна, много и пати“, јер се први јавио пре више од десет а друго чак и пре двадесет и пет година као прво и кроз пуних четрнаест година једино руско дело на српској позорници у Новом Саду. А и све да се узму у рачун то двоје, не би кварили горњега несразмера. Шат се ту сразмер створи вредноћом наше Зорке Добриновиће те шат не узима права Драгомир М. Јанковић из Београда

чудити се, како „ти из позоришта преко воле те Шпанце“.

Сумбатовљеви „Окови“ од пре шест година и Поћехинова „Самртна замка“ од лане и сувише су овде дискредитовали руску драму, а да би човек са довољно поверења могао поћи у сусрет присној им други. Но није било тако страшино. „Епидемија“ је, бар, али и само, по тенденцији, красно дело. Хоће у њој да се стигматизује лаж — а под њу се сунсумује и најневинија кокетерија — као порок, који руши људску срећу. Младој Иљи, тек одврклој из детињских стона и институтске стеге, а већ удају за ведрога весељака Ординцева, прохте се, да прококетује мало. Вожу на то наследила је од своје матере. Та годинама не ће да сиђе с врата моралисти доктору Кузњецову, који као да је био пред очима Србину, кад је смислио оно „Врачу, исцели се сам!“ Ординцев даје Иљи не само дозволу, него јој чак удеси и ратни план и десигнује жртву у особи свога пришкапа Карељина. Ратни је савет одржан на Кавказу, а за бојиште је одређен лаковани паркет играћег салона у Петрограду. Очувићена млада ратница мал не јустуче испред првог плотона. Од силнога јуриша „салонскога лава“ Порхалова мораде потражити заштите, коју доби лицем од десигноване жртве. Доскољива ќеретарија по рецепту доминологије тек се захукала а онде мисогини Карељин већ окован ружичним оковима. Скида се онда и образина, али одмах и свако себи, разуме се: до скора виђења, које се повераја сретну случају. На појутарје ево већ и тога сретног случаја. Карељин долази у походе свом другу Ординцеву, овај му приказује своју младу женицу но истога часа и одилази, рецимо: послом некуд. За њим се шкизира и доктор, који је довео Карељина, и на бојишту опет остају двоје непријатеља сами и таман да утаначе примирје а из небуха се на бојном пољу на ново јави и трећа заинтересована странка. Тој страници се цена примирју, управо потврда му — печат је ваљало да буде врео пољуб у уста — учини прескупаче из примирја букне још жешки и комилкованији бојак. Проповед на двобој с једне стране, с друге стране акцентација, несвест с треће, а с четврте завеса и — три су чина готова. У завршном, четвртом чину Иља је по узору одношаја своје матере и доктора скло-

шида са Порхаловим слободан брак а шампањац, је лета, у коју тону успомене јој на мртвога јој мужа и на — шта сад треба рећи? Шта ли јој је то био онај негда ватрени удварач са игранке а од десет година амо десператни потукач Карељин? Доктор је баш изговорио последњу подужу моралну придику старој успаљеници Глафири Николајевној, Иља се у пуном јеку оргија занела те се не гади да загрли и смушенога идијоту Порхалова а оно, као из ведра неба гром, испадне главом Карељин. Као на команду уклоне се мати и доктор, Порхалов тек заиста на команду, и опет су на бојном пољу оно двоје сами. Јубав ли је, ћор ли је, сажаљење, шта ли је, доста то: Иља клечећки моли Карељина, да је поведе у свет. Он то или не може или не ће, доста то: гура је од себе. Она се држи свога и како ту већ сад ни провокација ни акцептација ни несвест а ни завеса не може помоћи, то мора револвер учинити своје. И да крај буде што извеснији, опали Карељин, најпре у своју — опет сад не зна човек, како њу да крсти! — па онда у себе. Сад још мора доћи доктор, да Иљиној матери ad oculos демонструје последице настраног јој васпитавања, и онда је и комаду крај.

(Свршиће се).

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(Ред позоришних представа)

У недељу, 2. (15.) децембра: „Бидо“. Слика из сеоског живота у 5 чинова, с певањем и играњем, написали Ј. Веселиновић и Д. Брзак, музика од Д. Јенка.

У уторак, 4. (17.) децембра, први пут: „Крив“. Драма у 3 чина, од Ричарда Фоса, превели др. Жарко Миладиновић и Милена Миладиновићка.

У четвртак, 6. (19.) децембра; „Балканска царица“. Драма у 3 чина, с певањем, написао Никола Љ., с одобрењем песниковим за позорницу удешио А. Хаџић, музика од Х. Дубека.

У суботу, 8. (21.) децембра, по други пут: „Фромон и Рислер“. Драма у 5 чинова, с предигром, написали А. Доде и А. Бело, превео М. Р. Поповић.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

23. Представа.

У ДУНЂЕРСКОВОМ ПОЗОРИШТУ.

Ван претплате.

Представа за народ с обаљеним ценама.

У Новом Саду, у недељу, 2. (15.) децембра 1901:

ЋИДО.

Слика из сеоског живота у 5 чинова, с певањем и играњем, написали Ј. Веселиновић и Д.

Брзак, музика од Д. Јенка. — Редитељ: Динић.

ОСОВЕ:

Маринко,	—	Лукић.
Станојло,	—	богати сељаци — Васиљевић.
Андрija,	—	Душановић.
Здравко, син Маринков	—	Стојановић.
Максим, син Андријин	—	Добриновић.
Милић, пријатељ Здравков	—	Марковић.
Богдан, брат Станојлов	—	Слуга.
Јован	—	Виловац.
Радослав, кмет	—	Матејић.
Поп	—	Николић.
Учитељ	—	Слуга.
Павлија, жена Маринкова	—	М. Тодосићка.

Живана, жена Маринковог		
синовца	—	Д. Матејићка.
Марица, жена Андријина	—	Д. Николићка.
Љубица, кћи Станојлова	—	Д. Спасићка.
Петра, њена другарица	—	Л. Вујчићева.
Први,	—	Илкић.
Други,	—	Ботић.
Трећи,	—	Виловац.
Прва,	—	Д. Васиљевићка.
Друга,	—	М. Радошевићева.
Трећа,	—	К. Виловчевица.

Сељаци, сељанке.

Догађа се у Мачви. Први чин: на прелу. — Други чин: пред судницом. — Трећи чин: у кући Маринковој и на ливади. — Четврти чин: у воћњаку Станојловом. — Пети чин: у кући Маринковој.

У уторак, 4. (17.) децембра, први пут: „Крив“. Драма у 3 чина, од Рихарда Фоса, превели др. Жарко Миладиновић и Милена Миладиновићка.

Ко од наших поштованих претплатника жeli своју ложу или своја места и за ову представу задржати, нека изволи ту намеру своју изјавити у књижарници браће М. Поповића најдуже до 11 са.^х пре подне.

Улазнице могу се добити у књижарници браће М. Поповића од 8—12 сата пре подне, а од $6\frac{1}{2}$ после подне и у вече на каси позоришној.

Почетак тачно у $7\frac{1}{2}$ а свршетак после 10 са.^хата.